

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
„ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ“
КАТЕДРА „ЕВРОПЕИСТИКА“

АВТОРЕФЕРАТ НА ДИСЕРТАЦИЯ

НА ТЕМА:

ИДЕНТИЧНОСТТА КАТО ФАКТОР ВЪВ ВЪНШНАТА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И КИТАЙ

ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“
ПО ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 3.3. ПОЛИТИЧЕСКИ НАУКИ
(ЕВРОПЕИСТИКА – ПОЛИТОЛОГИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ЕС –
ЕВРОПЕЙСКА ИДЕНТИЧНОСТ)

Изготвил:

Мартин Миланов

Научен ръководител:

Проф. д-р Мария Стойчева

София, 2024 г.

Дисертационният труд е преминал предварително обсъждане в катедра „Европеистика” във Философския факултет на Софийския университет „Св. Кл. Охридски” (Заповед №) и е насочен за публична защита с Научно жури (Заповед №) в състав:

.....

Дисертационният труд се състои от 180 страници.

Основен текст: 160 страници.

Брой на фигурите и графиките: 20.

Брой на публикациите по темата: 3.

Брой на цитираните източници: 315.

Авторефератът структурно повтаря дисертационния труд.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 2024 г. от часа в зала на СУ „Св. Кл. Охридски”.

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

УВОД

ПЪРВА ЧАСТ

1. ТЕОРЕТИЧНА РАМКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО НА ИДЕНТИЧНОСТТА

1.1.1. Световен ред – кратка история
1.1.2. Концептуализиране на хегемонията.....	.
1.1.3. Идентичността във външната политика – теоретични подходи.....	.
1.2. Китайската идентичност
1.2.1. Безкрайното начало на китайската идентичност
1.2.2. Китай и идентичността във външната политика
1.3. Европейската идентичност – „DIVERSUM IN UNITATE“
1.3.1. ЕС и идентичността във външната политика.....	.
1.4. Сравнение.....	.

ВТОРА ЧАСТ

2. АНАЛИЗ НА ВЪНШНАТА ПОЛИТИКА НА ЕС И КИТАЙ .

2.1. Регионализъм
2.1.1. Азиатско-тихоокеанския регион
2.1.2. Европейският регионализъм
2.2. Развитие и състояние на външната дейност на ЕС и Китай
2.2.1. Външното измерение на вътрешната среда в Китай
2.2.2. Китайските политики и структури свързани с външните дела
2.2.2.1. Меката сила на Китай.....	.
2.2.2.2. Един пояс, Един път – Belt and Road Initiative.....	.
2.2.3. Китайската парадигма за сигурност
2.3.1. Външното измерение на вътрешната среда в ЕС
2.3.2. Европейските политики и структури свързани с външните дела.....	.

ТРЕТА ЧАСТ – МЕЖДУНАРОДНИ ОТНОШЕНИЯ .

3.1. Външната дейност.....	.
3.1.1. ЕС и Китай
3.1.2. ЕС и Китай – отношенията в международните организации.
3.2. Азиатско-тихоокеанския регион
3.2.1. ЕС и Азиатско-тихоокеанския регион
3.2.1.1. ЕС – АСЕАН
3.2.1.2. ЕС – Япония
3.2.2. Китай и Азиатско-тихоокеанския регион
3.3. ЕС и Китай в Южна Америка
3.4. Африка.....	.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

БИБЛИОГРАФИЯ: .

УВОД

Дисертационният труд се представя като част от изследванията, свързани с ролята и изграждането на ЕС и Китай като глобални актьори в променящия се глобален международен ред. Този контекст обосновава **актуалността** на темата, а **необходимостта от изследването** произтича от липсата на цялостни изследвания, свързани с Китай в българските научни бази данни, особено през последните 10 години. Китайската Народна Република е главно обект на философски, културни и лингвистични проучвания от български автори. Изследователите на европейската външнополитическа област са засягали в една или друга степен отделни аспекти на външната политика, като преобладават изследвания, свързани с Русия, САЩ или отделни региони като Западните Балкани. Това изисква да се направи опит за по-цялостен поглед над ЕС и Китай, като се има предвид все по-голямата взаимозависимост между тях.

В последното десетилетие темата за външната ориентация на ЕС придобива все по-голямо значение и в научния, и в социално-политическия живот. Тази еволюция ясно се забелязва, както в ангажирането с такива проблеми като: глобалното затопляне, киберсигурността, бежанските проблеми, така и в създаването на „Глобалната стратегия на ЕС (ГСЕС)“, създаването на Европейска Служба за Външна Дейност (European External Action Service) и Върховен Представител на съюза. Към това може да се добави и изграждането и допълването на институциите по линия на Общата Външна Политика и Политиката за Сигурност (ОВППС) и Общата Политика за Сигурност и Отбрана (ОПСО), особено след периода на емигрантската криза, кризата в Украйна от 2014 г. и напускането на Великобритания.

Необходимостта от разбиране на собствените принципи, ценности и механизми за изразяването им, а и тези на срещуположната страна, са и ще

бъдат определящи за взаимно съществуване и ще намират отражение в научната и политическата сфера. *Ако ценностите ни са това, което бихме защитавали – то трябва да знаем и разбираме какви са те; как да ги защитаваме и от кого.*

Представеният дисертационен труд цели да събере и анализира различните елементи, които оказват влияние върху формирането на външната дейност на ЕС и Китай. Това би помогнало за по-цялостно разбиране, както на действията на ЕС и Китай в международен план, така и на протичащите вътрешни процеси, а и на глобалното поведение в други сфери като икономиката, социалните и културните отношения с останалия свят.

МЕТОДИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Предмет на изследване в настоящия труд е европейската идентичност, която се разглежда през призмата на външните отношения и в частност на отношенията с Китай. Интердисциплинарният характер дава възможност да се допълни съществуващата литература по темата, като сравнителният анализ се съчетава с този на външнополитическите и идентичностните характеристики на двата субекта.

Изследователска теза е ориентирана към доказване на наличието на влияние или на възможните бъдещи фактори, които биха оказали влияние върху европейската идентичност и външна политика в резултат на отношенията с Китай като водеща страна в международните отношения, намиращи се в процес на преосмисляне и пренареждане.

Дисертационният труд си поставя следните **основни цели**:

Първата цел е да се направи анализ на историческото развитие на европейската и китайската идентичност. Тази цел се фокусира върху разбирането на това, как историческите събития са формирали идентичностите на Европейския съюз (ЕС) и Китай.

Втората цел на изследването е да се проследят различните подходи при формирането и изпълнението на външната политика. Освен институционалните характеристики в тази сфера, тук се разглеждат и отношенията на ЕС и на Китай с трети страни, както и участието им в международни организации.

Третата цел е насочена към анализиране на отношенията между ЕС и Китай през последните години с трети държави и към проследяване на различните перцепции спрямо тях.

Посочените изследователски цели се постигат чрез извършването на следните **задачи**:

- Да се проучат теоретичните основи при изграждането на европейската и на китайската идентичност. Чрез сравнителен анализ да се открият и изяснят общите елементи и тези, които биха били предпоставка за конфликт.
- Да се анализират основните външнополитически документи, доклади, споразумения, договори, стратегии, както и инструментите и институционалната рамка на външната политика на ЕС и Китай.
- Да се изследват отношенията на ЕС и Китай с трети страни, за да се допълни анализът на външната политика чрез представяне на различни перспективи от и към останалата част от света.
- Да се изследва възможността за превръщането на Китай в „Значим Друг“ чрез анализ на двустранните отношения и на отношенията им в международните организации като ООН, СТО и др.

Методите за изследване, които се използват, са:

- **Исторически анализ** – този метод се използва за проследяване на развитието на европейската и китайската идентичност през времето. Анализирани са първични и вторични исторически

източници за разбиране на ключови събития и тяхното въздействие върху формирането на идентичността.

- **Анализ на съдържанието** – този метод се използва за анализ на официални документи, речи и политически документи от ЕС и Китай. Чрез него се идентифицират теми и наративи, свързани с идентичността и външната политика.
- **Сравнителен анализ** – този метод включва сравнение на външнополитическите стратегии на ЕС и Китай. Разглеждат се конкретни казуси, свързани с техните подходи към международни организации и двустранните отношения.

Ограничения на изследването:

- Изследването не обхваща задълбочен анализ на отношенията между ЕС и САЩ, както и на страните от Близкия изток и Северна Африка (МЕНА). Това е направено умишлено, за да се фокусира върху основните теми на дисертацията – идентичността във външната политика на ЕС и Китай. Въпреки че тези региони и отношения са важни, те изискват отделно и задълбочено изследване, което излиза извън рамките на настоящата работа.

П Ъ Р В А Ч А С Т

1. ТЕОРЕТИЧНА РАМКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО НА ИДЕНТИЧНОСТТА

В първата част се проследява формирането на европейската и китайската идентичност от 1950 до 2000 г., което е повлияно от различни исторически, политически и културни фактори.

В началото на тази част (т. 1.1.1) се представят аспекти на концепцията за „международен ред“ като произлизаща от Европа. Проследяването на различните периоди се прави, за да се покажат

факторите и ефектите от появата на нови актьори, които дестабилизируют и/или пренареждат значително конфигурациите във вече установен такъв ред. Открояват се концепции за това, как протича подобна поява на нов играч, който би целял да измести настоящ хегемон, какви са условията за това да се случи. Историческият поглед има за цел и да идентифицира външни фактори, които са оказали влияние върху изграждането на европейска идентичност и „ред“ (те се разглеждат допълнително по-нататък през призмата на „значимия Друг“).

В т. 1.1.2. се анализират концепциите за световния ред и неговото историческо развитие, как основните участници се стремят към водеща роля или как се справят в международен ред, воден от друга държава. Световният ред се отнася до структурата и принципите, които управляват международните отношения. Различни теоретични подходи разглеждат световния ред, включително реализъм, либерализъм и конструктивизъм. Едни от основните разбирания на тези подходи са:

- либералното, занимаващо се със международните институции и появата на глобално управление;
- конструктивизмът, занимаващ се със идеите и идеологиите, с фокус върху съществуването (или не) на общи глобални ценности;
- международната политическа икономика, обхващаща продукцията и финансите.

Според Kurchan (2014) разбирането и управлението на международните промени изисква не само поглед над материалните сили, но и на взаимоотношенията между нормите и разбиранията. За него процесът на хегемонен преход започва, когато една изгряваща сила „се стреми да изтласка към своята разширяваща се сфера на влияние набор от норми за подреждане, уникални за нейните собствени културни, социално-икономически и политически ориентации“. По подобен начин и други

автори (Keohane 1984) признават важността на идеите, но ги свеждат до вярванията на елитите за това, дали подкрепата за хегемона е в техен интерес или не. Също така анализите за преход започват да задават въпроса: „кога и защо „чуждите елити се съгласяват с визията на хегемона за международния ред“ (Ikenberry and Kupchan 1990). В този смисъл от основно значение при трансфера на лидерството от доминантна военно-икономическа сила към следващата е това, дали процесът ще протече мирно или не (Allison 2016; Cox 1987; Gilpin 1981; Kugler и Lemke 1996). Може да се каже, че е важно да се проследи **националното идентифициране** на главните сили със съществуващия ред. Претендиращата сила би следвало да е в състояние да привлече достатъчен брой поддръжници в международен план. Именно затова **националната идентичност на тази страна би трябвало да не противоречи** на идентичностите на възможните съюзници.

В т. 1.1.3. се разглежда ролята на идентичността във външната политика, която има ключово значение във формирането на външната политика на държавите. Националната идентичност включва исторически, културни и политически аспекти, които влияят на външнополитическите стратегии. Идентичността на Европейския съюз се формира около ценности като мултилатерализъм и защита на правата на човека, докато китайската идентичност акцентира върху суверенитета и икономическото развитие. Тези различия в идентичността водят до различни външнополитически подходи и стратегии, които отразяват уникалните исторически и културни контексти на ЕС и Китай. Проследени са теориите, които изтъкват основните фактори, на които се гради идентичността. От направения анализ на теоретични подходи може да се изведат няколко важни елемента, като се прави:

- исторически анализ, за да се открият основни събития, личности, документи оказали влияние върху изграждането на идентичността в ЕС и Китай;
- сравняване на политическите системи, институции, културните традиции, което позволява да се идентифицират приликите и разликите между ЕС и Китай с цел това да покаже как те си взаимодействат със света и какви са ефектите от тези фактори за позиционирането им на глобалната сцена;
- анализ на отношенията на ЕС и Китай с основни техни партньори или врагове, както и анализ на отношенията помежду им;
- анализ на политиките, които те предприемат един към друг с цел взаимодействие или предпазване.

По-нататък в т. 1.2.1. на дисертацията се разглеждат различните теоретични концепции за китайската идентичност, които са от съществено значение за разбирането на външната политика на Китай. Китайската идентичност е дълбоко вкоренена в историческите и културните традиции на страната. Тя се формира от дългата история на Китай като цивилизация и империя, както и от влиянието на конфуцианството, даоизма и будизма. В съвременния контекст китайската идентичност е силно повлияна от периода на „векът на унижението“ (1839-1949), когато Китай е подложен на външни интервенции и вътрешни сътресения. Този период формира колективната памет и националното самосъзнание на китайския народ, като акцентира върху необходимостта от национално възраждане и укрепване на суверенитета. Важен аспект на китайската идентичност е концепцията за „китайската мечта“, въведена от президента Си Дзинпин, която се стреми към национално възраждане и превръщане на Китай в глобална сила.

В т. 1.2.2. се проследява историческото развитие на китайската идентичност, като се акцентира върху ключови периоди и събития, които са формирали съвременното китайско самосъзнание. Историческото

развитие на китайската идентичност започва с древните династии, които установяват основите на китайската култура и държавност. Периодът на „векът на унижението“ (1839-1949) е особено значим, тъй като Китай е подложен на външни интервенции от западни сили и Япония, което води до загуба на територии и суверенитет. Този период завършва с основаването на Китайската народна република през 1949 година, когато партията под ръководството на Мао Дзедун поема властта и започва процес на национално възстановяване. Реформите на Дън Сяопин през 1980-те години водят до икономическо отваряне и модернизация, което допълнително укрепва националната идентичност. В съвременния контекст китайската идентичност е силно повлияна от стремежа към икономическо развитие и международно признание, като Китай се стреми да утвърди своята роля като глобална сила. Именно подобни исторически събития и етапи са характеризирани като източници на легитимация на китайските управляващи и на действията в международните отношения.

В първата част на дисертацията (т. 1.3.) се разглежда и концепцията за европейската идентичност и нейното значение във външната политика на Европейския съюз (ЕС). Европейската идентичност е сложна и многопластова, формирана от дългата история на континента, културното многообразие и процесите на европейска интеграция. Тя се основава на споделени ценности като демокрация, права на човека, върховенство на закона и социална справедливост. Европейската идентичност е също така свързана с идеята за мир и стабилност, които са основни цели на Европейския проект след Втората световна война. Процесът на европейска интеграция, започнал с Европейската общност за въглища и стомана и продължил с подписването на различни договори като този от Маастрихт, играе ключова роля в изграждането на обща европейска идентичност. Тази идентичност е важен фактор във външната политика на ЕС, като определя неговите външнополитически приоритети и стратегии. В направения

анализ се откроява идеята за „значимия Друг“, която често се използва за обозначаване на държави или международни актьори, които влияят върху външнополитическите решения и стратегии на дадена държава. Например, за Европейския съюз значимият Друг може да бъде Съединените щати, Русия или Китай, които играят ключова роля в определянето на външнополитическите приоритети на ЕС. За Китай, значимият Друг може да включва САЩ, Япония или Индия, които са важни партньори или конкуренти на международната сцена.

В края на първата част се обобщава, че в Европа наследството на Втората световна война, Студената война и процесът на икономическа и политическа интеграция стават ключови в оформянето на колективна европейска идентичност. В Китай идеологическата рамка на ККП, преживяванията от Културната революция и икономическите реформи на след Мао са ключови фактори за развитието на съвременната китайска идентичност. Тези различни траектории остават значителни последици за външнополитическите идентичности на Европа и Китай, като днес Европа акцентира върху мултилатерализма, правата на човека и регионалната интеграция, докато Китай се фокусира върху суверенитета, териториалната цялост и икономическото развитие. Именно тези крайни състояния на идентичността, повлияни от описаните по-горе исторически факти се проследяват в следващите части на настоящето дисертационно изследване, за да се направи опит да се намери отговор на въпроса: „Кои сме ние?“ чрез анализ на модерните структури, лидерски характеристики и основни методи за изразяване на идентичността в международните, многостранни и двустранни, глобални и регионални отношения.

Като допълнение на обобщението на настоящата глава, се обръща внимание на това, че развитието на ЕС, особено през втората половина на двадесети век е доказателство за необходимостта от изучаване на ЕС, но и на външната политика, както и на отношенията на ЕС с трети страни.

Сложната и изискана процедура за вземане на решения, която е резултат на вековни традиции, трябва да е мотив на държавите членки да развиват и подобряват външните си политики, вътрешни за Съюза, но и също така търсенето на националния интерес в глобален контекст би било гарант за по-успешни външни политики за сигурността и успеха на ЕС.

В Т О Р А Ч А С Т

2. АНАЛИЗ НА ВЪНШНАТА ПОЛИТИКА НА ЕС И КИТАЙ

В началото на тази част се разглежда концепцията за регионализъм в контекста на ЕС и Китай. Анализира се как регионалните фактори влияят на външната политика на двете сили.

По-нататък в 2.1.1. се анализират характеристиките на Азиатско-тихоокеанския регион. В 2.1.2. се разглежда регионът около ЕС и как той влияе на изграждането на ЕС като глобален актьор.

За разлика от Китай, който през повечето време е заобиколен от по-слаби държави, които са били силно повлияни от него, Европа няма дори и днес този късмет. Известно е, че в историята на континента винаги е имало „друг/и“, най-често на изток, но и на юг, който/които се е различавал / са се различавали културно, религиозно и политически от европейските държави.

В тази част са разгледани 4 основни елемента на Китай и ЕС, които влияят на външната политика:

ЕС:

- Външното измерение на някои вътрешни политики и характеристики:
 - Проследени са идеи като „балансът на силите“ и отраженията от Брекзит върху функционирането на ЕС.

- Общата външна политика и политиката за сигурност (ОВППС) и Общата Политика за Сигурност и Отбрана (ОПСО) – тук са разгледани структурите и механизмите, с които разполага ЕС, като се разглежда главно периодът след 2008 година, докато за Китай се проследява главно развитието след идването на власт на Си Дзинпин през 2013 година.
- Външната дейност - разгледани и описани са механизмите и дейностите на ЕС по линия на двете политики в голяма част от света. Обръща се внимание на стратегиите, които са приети през този период: „Глобалната стратегия на ЕС“; Стратегията на ЕС за отношенията с Китай, където е споменат едновременно като партньор, конкурент и системен съперник.

Китай:

- Външното измерение на някои вътрешни политики и характеристики:
 - хомогенността на Китай;
 - демографията и по-конкретно застаряващото население;
 - вътрешната стабилност и мерките, които са предприети с цел опазване на вътрешния ред;
 - стогодишните стратегии на Китай;
 - юридически поглед на Конституциите на Китай.
- Китайските политики и структури, свързани с външните дела - тук са разгледани структурите, от които зависи изпълнението на външната политика на Китай, както и промените, настъпили в управлението на НРК по време на Си Дзинпин.
- Китайската парадигма за сигурност – набляга се на идеята за цялостен и пълен преглед над сигурността на Китай, обхващащ всички сектори, а не само традиционните военни и политически.

- Външната дейност - разгледани са различни тактики и стратегии, които се използват от китайските управляващи за изпълнението на целите си. Също така в детайли е проследена инициативата „Един пояс, Един път“.

Някои от изводите след направения анализ са:

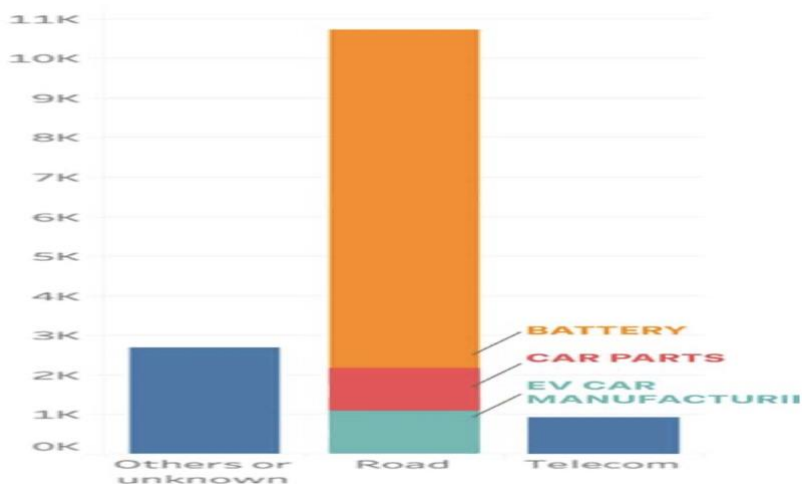
- Външните политики на ЕС и Китай отбелязват нуждата от изграждане на цялостен подход към формулирането на стратегиите си през последните 15 години.
- Забелязва се, че Китай използва историческото наследство, за легитимация на външната си дейност, докато ЕС се опитва да се справя с новата реалност на глобален актьор въпреки историческото си минало.
- Двамата глобални актьори все повече вземат предвид отношенията си, както и все повече се отчита значението на сигурността за вътрешните и външните дела.
- И в ЕС, и в Китай се забелязва значително укрепване на структурите им за външна политика, макар и китайските да са все по-централизирани и милитаризирани.
- Икономическите реалности – и ЕС, и Китай са изправени пред дилемата на икономическите и геополитическите интереси.
- ЕС не престава да е основен защитник на човешките права, а Китай да оповестява важността от зачитането на суверенитета.
- Китай се стреми все повече към вътрешна сигурност, за да се предпази от недобронамерени чужди влияния.
- Макар и двете страни да се опитват да балансират методите си за участие в международните отношения – имат коренно различни методи за това.

ТРЕТА ЧАСТ

3. МЕЖДУНАРОДНИ ОТНОШЕНИЯ

Третата част от дисертацията се фокусира върху взаимоотношенията между Европейския съюз (ЕС) и Китай, като разглежда историческото развитие, текущото състояние и перспективите на тези отношения.

В началото на тази част се разглеждат двустранните отношения между ЕС и Китай, включително техните взаимодействия в международни организации и форуми. Връзките между двете страни започват да се развиват активно след установяването на дипломатически отношения през 1975 година. През 1985 година е подписано Споразумението за търговия и икономическо сътрудничество, което поставя основите на икономическите връзки между ЕС и Китай. През следващите десетилетия, икономическите отношения се задълбочават, като Китай се превръща в един от най-големите търговски партньори на ЕС. Въпреки това, отношенията не са безпроблемни и често са съпътствани от търговски спорове и политически разногласия. Въпреки съществуващите предизвикателства, и двете страни имат интерес от задълбочаване на сътрудничеството. ЕС и Китай работят заедно по редица глобални въпроси, включително борбата с климатичните промени, устойчивото развитие и международната търговия. Инициативи като „Един пояс, един път“ предоставят възможности за по-нататъшно икономическо сътрудничество и инвестиции (вж.: фиг. 1). Въпреки това, за да се постигне устойчиво партньорство, е необходимо да се намерят решения на съществуващите разногласия и да се укрепят механизмите за диалог и сътрудничество.

Фиг. 1. Инвестиции (2023), свързани с технологиите по инициативата „Един пояс, Един път.“

В дисертационния труд се проследяват мерките, които ЕС предприема, за да се справи с някои проблемни ситуации в отношенията с Китай. Нуждата от диверсификация в доставките на редки полезни изкопаеми е един от основните сектори, в който ЕС е значително зависим от КНР. Също така са проследени различни културни, медийни и образователни тактики, които биха представлявали затруднения в отношенията между ЕС и Китай.

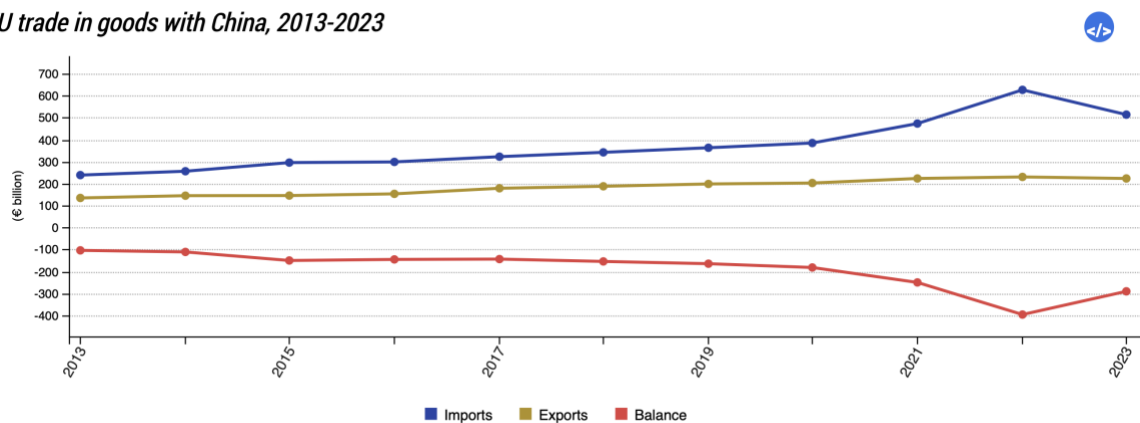
Разгледани са и някои основни моменти в отношенията на ЕС и Китай в международните организации:

- ЕС критикува новото законодателство за националната сигурност в Хонконг, което според тях нарушава правата и свободите на жителите на Хонконг;
- ЕС изразява сериозни опасения относно нарушенията на човешките права в Тибет и призова Китай да спазва международните стандарти;
- ЕС наложи санкции на китайски официални лица за нарушения на човешките права в Синдзян, на което Китай отговори със санкции срещу членове на Европейския парламент;

- Друг значим спор е свързан с износа на редкоземни елементи от Китай. ЕС, заедно с други страни, оспорва ограниченията, наложени от Китай върху износа на тези критични материали, които са важни за високотехнологичната индустрия. Китай твърди, че ограниченията са необходими за опазване на околната среда и устойчиво развитие, докато ЕС твърди, че те са в нарушение на международните търговски правила;
- Един от най-големите и значими спорове между Китай и ЕС е свързан с вноса на китайски фотоволтаични панели. ЕС налага антидъмпингови и антисубсидийни мита върху китайските PV панели, твърдейки, че китайските производители получават неправомерни субсидии от правителството и продават продуктите си на занижени цени. Китай оспорва тези мерки и твърди, че те са политически мотивирани и нарушават правилата на СТО.

Икономическите отношения между ЕС и Китай се характеризират със значителни търговски и инвестиционни потоци. Китай е вторият по големина търговски партньор на ЕС, докато ЕС е най-големият търговски партньор на Китай. Според Европейския съвет за външни отношения (ECFR, 2023 г.) обемът на двустранната търговия е достигнал 586 милиарда евро през 2022 г., което подчертава икономическата взаимозависимост между двата субекта. Тази връзка обаче не е без предизвикателства. ЕС изрази загриженост относно достъпа до пазара, правата върху интелектуалната собственост и търговския дисбаланс (вж.: фиг.2). Всеобхватното споразумение за инвестиции (CAI), договорено през 2020 г., имаше за цел да се справи с някои от тези проблеми, като предостави по-голям пазарен достъп за европейски компании в Китай и обратно.

EU trade in goods with China, 2013-2023

Source: Eurostat (online data code: ext_st_eu27_2020sitc)

Фиг. 2. Дисбаланс в търговския обмен на ЕС и Китай. (Eurostat, 2024)

В труда се анализира и влиянието на Китай в държави като Сърбия и страните от Източна Европа, както и е направен опит за сравнение на един от основните лостове на външната политика на ЕС – санкциите като е направен опит за сравнение на ситуацията с Русия и евентуални подобни мерки, насочени към Китай.

В тази част се проследяват ЕС и Китай в Азиатско-тихоокеанския регион и отношенията им с трети страни. Обръща се внимание, че според авторът това е един от най-важните региони, както за Китай, така и за ЕС и САЩ, което го прави изключително важна и актуална тема. Обяснена е сложността на отношенията, в частност Южнокитайско море и Тайван. След това са проследени икономическите и политическите отношения на ЕС и Китай с държави като Япония, Индия и АСЕАН, като авторът набляга над нуждата от засилване на усилията на ЕС в региона.

Анализира се и участието на Китай в Африка, като се проследява нарастващото икономическо влияние в континента. Представено е и медийното влияние на Китай в Африка. Акцентът върху обективното отразяване е важен както за Китай, така и за Африка. Африка е загрижена, че западните медии често представят континента в негативна светлина,

докато китайските медии отразяват новините от Африка по начин, който представя по-позитивен образ на континента пред света (Marsh, 2016).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Историческо Развитие на Идентичността:

Европейски Съюз: Европейската идентичност се формира след Втората световна война, като основен двигател е желанието за мир и стабилност на континента. Процесът на интеграция, започнал с Европейската общност за въглища и стомана и продължил с Европейската икономическа общност, е ключов за изграждането на колективна европейска идентичност.

Китай: Китайската идентичност е дълбоко вкоренена в хилядолетната история на страната. Векът на унижението и последвалите икономически реформи под ръководството на Дън Сяопин играят ключова роля в съвременната китайска идентичност, която се фокусира върху суверенитета, териториалната цялост и икономическото развитие.

Влиянието на Европейския съюз върху китайската идентичност

Политически аспекти

Европейският съюз играе важна роля в международната политика и често се възприема като модел за регионална интеграция. Отношенията между ЕС и Китай се развиват бавно през втората половина на 20-ти век. След приемането на КНР в СТО и други международни организации, където Китай сякаш следва съветите от 12 и 24 йероглифа на Дън Сяопин, първо учейки се, без да „се набива на очи“, с времето започват да се променят. Забелязва се ръст на споровете между ЕС и Китай особено след 2010 година. Въпреки това, те стават основни икономически партньори, което влиза в контекста на легитимация на ККП, основаваща се на икономическото развитие на страната. ЕС и Китай намират общи теми като околната среда, а нормативният характер на ЕС оказва влияние за преразглеждане на не малко въпроси в ККП относно участието на Китай в света. ЕС често се представя като „нормативна сила“, която промотира

демократични ценности, човешки права и върховенство на закона. Тези ценности предизвикват дебати в Китай относно необходимостта от политически реформи и демократизация. Въпреки че китайското правителство често отхвърля тези идеи като „външна намеса“, те все пак оказват влияние върху обществените дискусии и академичните среди. Политическите взаимодействия между ЕС и Китай също играят важна роля в оформянето на китайската идентичност. ЕС често критикува Китай за нарушения на човешките права и липсата на демократични реформи. Тези критики предизвикват реакция от страна на китайското правителство, което се стреми да защити своя суверенитет и политическа система.

Мека сила

ЕС използва своята мека сила чрез културни и образователни програми, които насърчават обмена на студенти и академици. Тези програми създават възможности за китайските граждани да се запознаят с европейските ценности и култура, което може да доведе до промени в техните възприятия и идентичност. Институтите „Конфуций“ в Европа, също играят роля в културния обмен и взаимното разбирателство. Културният обмен между ЕС и Китай води до по-голямо разбиране и приемане на европейските ценности в китайското общество. Това, от своя страна, влияе върху китайската идентичност, като я прави по-отворена. Въпреки това, китайското правителство се стреми да запази традиционните китайски ценности и култура, което води до сложен процес на културна адаптация и синтез.

Търговски и икономически отношения

ЕС е един от най-големите търговски партньори на Китай. Икономическите връзки между двете страни създават взаимозависимост, която влияе върху политическите и социалните структури в Китай. Европейските стандарти и регулации често се възприемат като модели за китайските реформи. Тези

връзки между двете страни са основен двигател за китайската икономика. Търговията и инвестициите от ЕС допринасят за модернизацията и технологичния напредък на Китай, което от своя страна влияе върху самовъзприятието на китайците като глобален икономически играч.

Влиянието на ЕС върху китайската идентичност е многопластово и включва икономически, политически и културни аспекти. Политическите взаимодействия и критики от страна на ЕС предизвикват реакция от китайското правителство и стимулират промени във външнополитическата идентичност на Китай. Тези взаимодействия показват, че ЕС играе важна роля в оформянето на съвременната китайска идентичност, като допринася за нейното развитие и адаптация в глобалния контекст.

Влиянието на Китай върху европейската идентичност

Геополитическо влияние: Възходът на Китай като глобална сила предизвиква преосмисляне на геополитическите стратегии на ЕС. Европейските държави са изправени пред предизвикателството да балансират между икономическите си интереси и необходимостта от защита на демократичните ценности и човешките права.

Политически диалог

Взаимодействието с Китай насърчава ЕС да развива по-кохерентна и стратегическа външна политика. Това включва създаването на нови институции и механизми за управление на отношенията с Китай, което от своя страна влияе върху европейската политическа идентичност. Политическите дискурси в Европа също влияят върху възприемането на Китай. Европейските лидери и политици често изразяват своите позиции относно отношенията с Китай, което формира общественото мнение и

политическите приоритети на ЕС. Тези дискурси могат да варират от призови за сътрудничество до предупреждения за потенциални заплахи.

Икономически аспекти

Икономическа взаимозависимост: Китай е един от най-големите търговски партньори на ЕС. Тази икономическа взаимозависимост създава нови форми на икономическа идентичност в Европа, като насърчава иновациите и технологичния обмен. От една страна, те стимулират икономическия растеж и иновациите в Европа чрез инвестиции и търговия. От друга страна, те създават конкуренция за европейските компании и поставят въпроси за икономическата сигурност и устойчивост. ЕС разработва различни политики и стратегии за управление на икономическите отношения с Китай. Това включва мерки за защита на европейските компании от нелоялна конкуренция, както и инициативи за насърчаване на сътрудничеството в области като зелена енергия и технологии. Тези политики отразяват стремежа на ЕС да запази своята икономическа идентичност и конкурентоспособност в глобалната икономика.

Инвестиции и инфраструктура

Китайските инвестиции в европейската инфраструктура, като например инициативата „Един пояс, един път“, предизвикват дебати относно икономическата суверенност и стратегическата автономия на Европейския съюз.

По-задълбоченото разглеждане на ЕС и Китай през техните различни перспективи помага за избягване на изпадане в антагонизъм, а перцепциите на трети страни спрямо тях е важно, за да се предотвратят излишни конфликти или за да се задълбочат отношенията с тях. Въпреки това авторът напомня

за термина, използван от Хенри Кисинджър в „Дипломацията“ - „Европейската машина за гибел“, описващ периода преди Първата световна война, когато съюзите в Европа са били толкова преплетени, че е било въпрос на време да се случи тази трагедия. От друга страна, е видно, че и ЕС и Китай са все по-интегрирани, взаимно зависими и притежаващи лостове за влияние един срещу друг. От друга страна, евентуален провал на една от двете страни би оказал огромно негативно влияние върху другата. Авторът смята, че най-важната външнополитическа роля на ЕС през следващите години е да балансира отношенията между САЩ и Китай, като се старее да подхожда дипломатично, защото, както беше показано, външната политика на Китай е силно преплетена между историческото преживяване на страната и влиянието на ККП върху обществените нагласи.

НАУЧНИ ПРИНОСИ

1. Развитие на теориите в международните отношения

- Чрез дисертационния труд се допринася за разширяването на конструктивистките подходи чрез детайлно изследване на ролята на идентичността във външната политика на ЕС и Китай. Това включва интеграцията на културни и исторически фактори в анализите на външнополитическите стратегии на големите актьори. Дисертацията разширява конструктивистката теория, като въвежда културните и историческите фактори като ключови елементи във формирането на идентичността на държавите. Това позволява по-добро разбиране на външнополитическите стратегии на ЕС и Китай, които не се основават само на материални интереси, но и на дълбоко вкоренени ценности и вявания.
- **Разширяване на теоретичния обхват чрез сравнителен анализ:** Чрез сравнителния анализ на европейската и китайската идентичност, дисертацията предлага нова перспектива в конструктивистките изследвания. Този подход показва как различните исторически и културни контексти могат да формират уникални външнополитически действия, което разширява приложимостта на конструктивистките теории към различни регионални дискурси.
- **Въвеждане на нови концептуални рамки:** Изследването предлага нови концептуални рамки за анализ на идентичността във външната политика, които включват динамични процеси на взаимодействие между вътрешни и външни фактори. Това допринася за по-дълбоко разбиране на начина, по който идентичността се формира и променя в контекста на глобалните взаимоотношения.

2. Сравнителен анализ на европейската и китайската идентичност

- **Идентифициране на сходни и различни елементи:** Дисертацията извършва детайлен сравнителен анализ, който идентифицира както

приликите, така и разликите между европейската и китайската идентичност. Този анализ разкрива как различните исторически опити за обединение и национална идентичност влияят на съвременните външнополитически стратегии на ЕС и Китай.

- **Влияние на историческите процеси върху идентичността:** Изследването подчертава ролята на ключови исторически събития и периоди, като „Векът на унижението“ за Китай и пост-втората световна война за ЕС, в оформянето на националните идентичности. Това показва как миналото продължава да влияе на настоящите външнополитически решения и стратегически ориентации. Дисертацията показва как колониалното наследство влияе на външната политика на ЕС и Китай, като формира техните отношения с бивши колонии и други развиващи се страни. Това включва анализ на постколониалните разногласия и съвместни инициативи, които са резултат от историческите връзки.
- **Анализ на институционалната рамка и политическите системи:** Чрез сравнение на институционалните структури на ЕС и Китай, дисертацията анализира как различните политически системи подкрепят или ограничават развитието на националната идентичност във външната политика. Този аспект допринася за по-задълбочено разбиране на вътрешнополитическите механизми, които оформят международното поведение на големите актьори.

3. Идентичността като фактор за формиране на международен ред

- **Влияние на националната идентичност върху глобалните политики:** Дисертацията показва как националната идентичност на ЕС и Китай играе ключова роля в определянето на техните позиции в международната арена. Това включва анализ на това, как общите

ценности и идентичности влияят на създаването и поддържането на международния ред.

- **Съвместни ценности и глобална стабилност:** Изследването подчертава значението на споделените ценности между ЕС и Китай за глобалната стабилност и сътрудничество. Това включва разглеждане на инициативи и договори, които демонстрират колективната ангажираност към мир, развитие и устойчиво сътрудничество.
- **Конфликти и сътрудничество в рамките на международния ред:** Проучването анализира как различните идентичности могат да доведат както до конфликти, така и до сътрудничество в международните отношения. Това включва примери за сътрудничество между ЕС и Китай в глобални въпроси, както и потенциални точки на напрежение, породени от различни национални интереси и ценности.

4. Идентичността като инструмент за прогнозиране на външнополитическите тенденции

- **Разработка на модел за прогнозиране на политическите действия:** Изследването предлага разработване на модел, който използва анализ на националната идентичност за прогнозиране на външнополитическите действия на ЕС и Китай. Този модел може да включва фактори като културни ценности, исторически наративи и институционални рамки.
- **Анализ на бъдещи тенденции и възможни сценарии:** Дисертацията разглежда потенциалните бъдещи тенденции във външната политика на ЕС и Китай, базирани на текущите изменения в тяхната идентичност. Това включва прогнози за насоки на

политика, възможни нови съюзи и предизвикателства, които могат да възникнат от променящите се идентичности.

- **Идентифициране на потенциални конфликтни точки:** Изследването идентифицира ключови области, в които различията в идентичността на ЕС и Китай могат да доведат до конфликти, като например икономическата конкуренция, технологичния напредък и стратегическите интереси в Азия и Европа. Това позволява навременното разработване на стратегии за преодоляване на тези потенциални противоречия.

5. Нови емпирични данни и казуси в областта на международните отношения

- **Представяне на нови емпирични данни:** Дисертацията включва събиране и анализ на нови емпирични данни, свързани с външната политика на ЕС и Китай. Тези данни могат да включват статистически показатели, доклади и проучвания, които предоставят по-дълбоко разбиране на взаимодействията.
- **Разработка на нови изследователски въпроси:** Дисертацията идентифицира нови изследователски въпроси, които могат да бъдат разгледани в бъдещи изследвания, базирани на получените емпирични данни и анализирани казуси. Това стимулира развитието на областта и предоставя основа за продължителни академични изследвания. Бъдещи изследователски проучвания, които се открояват като наложителни, актуални и важни са: идентичността като фактор в участието в международните организации и форуми; идентичността като фактор при установяването на международни съюзи и коалиции в новия международен ред; допълнителни сравнителни анализи на участието

на ЕС и Китай в Африка, Южна и Югоизточна Азия и Централна Азия.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. **Milanov, Martin.** (2021). “China – EU’s ‘Significant Other’? : Not a Chess Game Strategy”. *Politeja* 18 (4(73):53-65.
<https://doi.org/10.12797/Politeja.18.2021.73.03>. -
<https://journals.akademicka.pl/politeja/article/view/3956>
2. **Martin Milanov.** Post-Brexit European External Relations - Journal of Positive School Psychology, Vol. 6, No. 3, 3247–3252.
<https://www.journalppw.com/index.php/jpsp/article/view/2103/1278>
3. **Мартин Миланов.** (2020). Европейската гражданска осъзнатост в новото (глобално) нормално. Доклад от Пета съвместна докторантска конференция на катедра „Европеистика“, катедра „Политология“ и катедра „Публична администрация“ към Софийски университет „Св. Климент Охридски“ и Фондация за свободата „Фридрих Науман“